

Káró Nóra

A gyermekek önkiszolgáló tevékenysége,
a felelősi rendszer, önkiszolgáló
tevékenységek ellenőrzése

A követelménymodul megnevezése:

Általános pedagógiai asszisztensi feladatok

A követelménymodul száma: 1283-06 A tartalomlelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-008-50

A GYERMEKEK ÖNKISZOLGÁLÓ TEVÉKENYSÉGE, A FELELŐSI RENDSZER, ÖNKISZOLGÁLÓ TEVÉKENYSÉGEK ELLENŐRZÉSE

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

„Évekkel ezelőtt egy vidéki iskolában órát látogattunk a felső tagozatban. Az osztályban dolgozatírás folyt. Beültünk az utolsó padba az iskola igazgatójával, és figyeltük a tanulókat. Már az óra közepe táján beadta egy gyerek a munkáját. A tanár átfutotta a dolgozatot, és visszaadta a gyerekeknek javításra. A tanuló átnézte a munkáját, s újra beadta. A tanár ismét belepillantott a füzetbe, s megint visszaadta a tanulónak. A füzet oda-visszaadogatása harmadszor is lejátszódott. Végül kicsengettek. Az igazgató elkérte a szóban forgó füzetet, megnézte, majd leült a tanuló mellé. Rámutatott az első szóra: – Ez jól van írva? – Igen. – Hát a második szó? – Nem. – Mi a hiba? A tanuló megmondta, kijavította. Következett a harmadik szó. Az igazgató minden egyes szóra rábökött, a tanuló minden egyes szóról meg tudta állapítani, mi a hiba. Ki is javította az összeset, amit előzőleg háromszor sem csinált meg. Mit nem tudott a tanuló? A hibákat maga javította ki, az igazgató nyelvtani, helyesírási kérdést nem tett fel, instrukciót nem adott. Mikor javította ki a tanuló a hibáit? Amikor az igazgató minden szóra egyenként rámutatott és rákérdezett...”¹ (Demeter Katalin: Az önértékelés fejlesztése. A Tanító, 1994.10. /8. o./)

A történet folytatását megtalálják majd a szakmai információtartalomban. Addig is érdemes tovább gondolniuk a történetet. Beszélgessenek, vitázzanak róla egymás között, hogy mi miért történhetett.

¹ Forrás: Demeter Katalin: Az önértékelés fejlesztése. A Tanító, 1994.10. /8. o./)

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

I. A FELELŐSI RENDSZER

1. Munkára nevelés az általános iskolában

A felelősi rendszer kialakításával megkezdődik az intézményben (iskola, diákotthon, kollégium stb.) a munkára nevelés.

A munka az ember létezési feltétele. A munka során fejlődött ki a kooperáció, a nyelv, a társadalmiság. A munka beépült az ember szükségletrendszerébe; önkifejezésének, önkitaljesítésének fontos részévé vált. A munka szükségletből ered, és szükségletet elégít ki. Megítélése a történelem során sokat változott.

A görög civilizációban a királyi család is végez munkát. Később alantas tevékenység, rabszolgák végzik, akik csak "beszélő munkaeszközök". A kialakuló polgárság révén válik a munka újra értékteremtővé."

A munkára nevelés tulajdonképpen munka által való nevelés. Célja, hogy a munka szükségletté váljon, mert ez az egyén és a társadalom fejlődéséhez, előrehaladásához nélkülözhetetlen. Ez azt jelenti, hogy a neveltek rendelkezzenek korszerű ismeretekkel, a munkakultúrához szükséges jártasságokkal és képességekkel (=képesek legyenek szellemi és fizikai munkavégzésre).

A munkára nevelés feltételei:

1. Munkalehetőségek biztosítása

A munkára nevelés már a **családban** megkezdődik: önkiszolgálás megtanítása (öltözködés, tisztálkodás, stb.), segítség a házi munkában.

1. ábra. Már a családban megkezdődik a munkára nevelés

Óvodáskorban önmaga kiszolgálásán túl megjelennek a közösség érdekében végzett munkák, mint pl. a *naposság*.

Iskoláskorban a közösség érdekében végzett munkák hasonló tartalommal felelősi rendszer keretében valósulnak meg. A technika tantárgy és a műhelymunkák keretében szintén lehetőség nyílik munkavégzésre. Ebben az életkorban a gyermek alapvető munkája a tanulás.

Minden munkalehetőség biztosításánál fontos, hogy

- a munka ne legyen öncélú
- vonzó legyen
- a gyermek tapasztalja hasznosságát, értékteremtését.

2. Sikerélmény, sikeröröm biztosítása

A munka legyen értékteremtés, alkotás, mert ennek öröme válik újabb motiváló erővé (pl. virágültetés, dekoráció készítése stb.). A munka nem haladhatja meg a neveltek fizikai erejét, teljesítőképességét (pl. óvodás gyermek nem áshat).

A munkára nevelés feladatai:

A GYERMEKEK ÖNKISZOLGÁLÓ TEVÉKENYSÉGE, A FELELŐSI RENDSZER, ÖNKISZOLGÁLÓ TEVÉKENYSÉGEK ELLENŐRZÉSE

1. A munka szokás szükségletté alakítása.
2. A munka társas szükségletté alakítása.
3. A munkához kapcsolódó erkölcsi tulajdonságok megalapozása és fejlesztése: **szorgalom, pontosság, kitartás, együttműködés, felelősség** – ezek az erkölcsi tulajdonságok éppen a munka által alapozhatók meg jól és építhetők be a személyiség szükségletrendszerébe.
4. A munkatevékenység célját, értelmét mindig tudatosítani kell.
5. Az eszközhasználatot, az egyes munkafogásokat meg kell tanítani.
6. A munkát meg kell szervezni.
7. A munkateljesítményt mindig értékelni kell.

A munkavégzés hatékonyságát fokozza, ha a munka alkalmat ad **alkotásra**, mert így

- energiákat mozgósít
- fejleszti az önállóságot
- fejleszti a kezdeményezőképeséget
- fejleszti a kreativitást.

A munkára irányításának általános elvei:

1. A munkaeszközök ésszerű használatának, a legcélszerűbb munkafogásoknak és sorrendnek a bemutatása, megtanítása.
2. Az önállóság biztosítása.
3. Az egyes munkafajták bevezetése fokozatosan történjen (vonatkozik ez a feladatok mennyiségére és a minőségi követelményekre egyaránt).
4. Kerülni kell az üres, formális tevékenykedtetést.
5. A munkavégzés állandóságát és folyamatosságát biztosítani kell.
6. A gyermek képességeinek megfelelő feladatot kapjon! Ez azért fontos, hogy a munka szükségletként épüljön be a gyermek motivációs bázisába. *(Pl. Gyümölcsszüretkor az általános iskolások léalmát szedhetnek, míg a középiskolások minősített gyümölcsöt.)*
7. A munkát azonnal értékelni kell. Az értékelés legyen
 - reális
 - segítse a feladat jobb megoldását
 - ébresszen kedvet a további munkához,
 - ösztönözze a gyermek önértékelésének alakulását
 - biztosítsa igény szintjének növekedését.

8. A napi tevékenységek természetes részét alkossa. Soha ne legyen büntetés!!!

2. Felelősi feladatok különböző életkorokban és intézményekben

Óvodáskorban a közösségi megbízatás tartalma lehet:

- a csoport életével kapcsolatos folyamatos és alkalmoszerű munkák: étkezésnél feltételek biztosítása, segítség az óvónőnek, teremrendezés, virágöntözés, mosdó rendbetétele, készülődés a pihenéshez, dekorálás stb.
- kerti munka: növény és állatgondozás, élősarok kialakítása a csoportszobában vagy az udvaron, esetleg gyakorlókertben.

Iskoláskorban már bővül a felelősi feladatok repertoárja. A legáltalánosabb és leggyakoribb felelős a **hetes**. A hetes feladatainak végrehajtásával biztosítja az optimális tanítás feltételeit. A hetes feladatai közé tartozhat:

- szellőztet a szünetekben
- táblát töröl
- krétáról vagy egyéb táblaíró eszközzel gondoskodik
- segít a tanár(ok)nak az eszközök előkészítésében, kiosztásában
- a környezet (pl. osztályterem) rendjének megőrzése, biztosítása az óráközi szünetekben egészen a tanítás végéig

2. ábra. Hetes az ebédnél

Kezdetben felügyelet és állandó ellenőrzés szükséges. A későbbiek folyamán az ellenőrzés közvetlen formája ritkulhat. A hetesek munkáját hétvégén értékelni kell. Ez ebben az életkorban kiegészülhet a gyerekek önértékelésével. Ebben az esetben azonban támpontokat kell hozzá adni. Az értékelést követően kerüljön sor a következő hét hetesének (vagy heteseinek) kijelölésére, megnevezésére. Ezt azért célszerű megtenni, mert a gyereket nem éri váratlanul a feladat. Fel tud készülni, át tudja gondolni a hetesi kötelezettséggel járó teendőket. Van ideje a kötelességérzet, a feladattudat és a munkaszervezés átérésre, átgondolására. Célszerű névsor szerint haladva kijelölni a tanulókat a feladatra (a könnyebb átlátás érdekében), de az ülésrend is lehet a szervezés alapja.

A munkamegosztás történhet más módon is. Előfordul, hogy a felelősi rendszer megvalósítása nem hetesek bevonásával történik, hanem a feladatok személyekkel történő párosításával. Ebben az esetben a feladatok nem alkalmoszerűek, hanem állandóan visszatérők. Ezt akkor célszerű alkalmazni, ha a tanulóknak egyformán tudunk kötelezettséget biztosítani.

A kollégiumi élet biztosítja a legtöbb lehetőséget a gyermekek munkára való nevelésében. Az ide bekerülő gyermeknek hasonló feladatokkal kell találkoznia, mintha otthon, a családdal töltené a hétköznapjait. A munkára nevelés bázisa az önkiszolgálás. A kisgyermek természetes igénye a ténykedés, az önállóságra törekvés. Ha van türelmünk és elakadás esetén biztató segítséget adunk, a gyermek hamar megtanulja, hogy mit várunk el tőle és igyekszik megfelelni a szeretett felnőtt elvárásainak. Különböző családokból, különböző háttérrel érkeznek a gyermekek a bentlakásos intézménybe, ezért a nevelőknek sem egyformán kell kezelni őket.

Az otthonról hozott munkafogalmak, a munkához való viszony családban kialakult modelljei gyakran negatív értékek. Sok gyereknek van tapasztalati élménye (a szülői azonosulás eredményeként) a munka fárasztó jellegéről, a felelősség, a kötelezettség elhárításáról, a munka nélkül elért anyagi eredményekről. Egy ideális, szerető családból érkező gyermekek az önkiszolgálás területén általában megfelelő szinten állnak, míg az elhanyagoló, züllött, családból érkező gyerekeknél nem lehet nevelőmunkát folytatni, előről kell kezdeni. Ezek a gyerekek, akiknek az érzelmi életük rendetlen, a munkatevékenységekkel szemben is érdektelenek, közömbösek. A legfontosabb feladat itt is, hogy olyan légkört teremtsünk, amely örömeleményt ad a gyerekeknek, csak így tudjuk felébreszteni tevékenységi vágyát.

A nevelő segítségére lehetnek –helyes irányítással– a nagyobb, kezdeményező készségű gyerekek. A példa, a minta nélkülözhetetlen, de csak egyéni bánásmód alkalmazásával érhető el eredmény. Ha látják a mi örömünket, akkor ők is fognak örülni. Jó, ha indirekt módon választ a nevelő vagy a pedagógiai asszisztens. Elkezd valamilyen munkát, néhány gyerek bekapcsolódik, beszélgetnek, örülnek annak, ami elkészült; ez motiválja a többi gyereket is. Vidáman, kedélyesen végzik közösen a munkát, ami a családi együttes tevékenységet is jellemzi. Egy-egy mozzanatnál is megkérdezheti, hogyan lehetne ezt megcsinálni, mit gondoltok? A kreativitás, a fantázia fejlesztése mellett észrevétlen sajátítják el a munkafogásokat, közben fejlődik beszédképességük, erősödik bennük az összetartozás érzése is.

II. AZ ELLENŐRZÉS, MINT AZ ÉRTÉKELÉS ALAPPILÉRE

Ellenőrzés: eljárási mód, amikor a tanulók személyiségéről, fejlődésükről információkat szerzünk (értelem, magatartás, személyiség).

Értékelés: a tanulók megnyilvánulásainak viszonyítása az elérendő, a pedagógiai programban rögzített célokhoz, követelményekhez.

Az ellenőrzés a nevelési folyamatban a feladatok rendszeres, hibátlan, színvonalas teljesítésének biztosítását szolgáló módszere. Az ellenőrzést követő megerősítésekkel sikeresebb és színvonalasabb teljesítményre serkentjük a növendéket.

Napjainkban, amikor az ellenőrzésről és értékelésről beszélünk, nem csak a tanulói teljesítményekre kell gondolnunk, hanem tágabban szükséges értelmezni ezeket a fogalmakat. A közoktatási törvény 1996-os módosítása meghatározta a közoktatás országos mérési feladatait (ezen belül a vizsgarendszer működtetését és általában az értékelési tevékenység fejlesztését), az országos és térségi szintű szakmai ellenőrzés módját, illetve az e feladatokban részt vevők körét. Ennek alapján azt mondhatjuk, hogy az ellenőrzés és értékelés mind feladataiban, mind eljárásaiban tovább differenciálódott, ennek megfelelően a nevelés- és oktatásügyben a következő ellenőrzési - értékelési szintekről lehet beszélni:

Iskolai szint

Országos értékelés

Nemzetközi értékelés

Regionális helyi szint

ÉRTÉKELÉS

nemzetközi szint: egy-egy műveltségi terület nemzetközi összehasonlítása, az oktatási rendszer értékelése (PISA, IEA, PIRLS, TIMSS-R)

országos szint: például egy-egy műveltségi terület országos helyzetének felmérése (monitorvizsgálatok, az érettségi vizsgadolgozatok országos szintű értékelése (OKÉV, 2001.), országos kompetenciamérés)

regionális, helyi szint: egy tantárgy vagy tantárgycsoport helyzetének, a neveltség problémáinak értékelése több iskolában vagy egy régióban

iskolai szint:

◆iskolán belüli csoportok szintje

- osztály, tanulócsoporth értékelése
- tanítási-tanulási folyamat értékelése

•az iskola értékelése: az egyes közoktatási intézmények szakmai munkájának értékelése az intézményfenntartók feladata. Az iskolafenntartó a törvény értelmében háromféle eszközt alkalmazhat az intézmények értékelésére: felhasználhatja a külső szakértők által végzett értékelések és mérések eredményeit, önértékelést tartalmazó (a tantestület, a pedagógiai területek, tantárgyak helyzetének értékelése, stb.) beszámolót kérhet az intézménytől és kikérheti az iskolaszék véleményét. □ minőségbiztosítás

◆egyének szintje:

- tanulók értékelése

- pedagógusok értékelése
- vezetők értékelése
- nem pedagógusi munkakörben dolgozók értékelése.

(Báthory, 2000; Golnhofer, 2003)

Az ellenőrzés az értékelés részművelete, egyik aktusa csupán. Az ellenőrzés során folyamatosan információt gyűjtünk a gyermekről, személyiségük, ismereteik, tudásuk fejlődéséről, ezáltal információhoz juthatunk a nevelés–oktatás folyamatának további tervezéséhez. Azonban nem mindegy, hogy milyen módot választunk. Két fő formája:

- megfigyelés
- kifejezetten információszerezésre alkalmas eszközök használata.

A nevelés–oktatás folyamatában kiemelt szerepet kap az ellenőrzés és az értékelés szakasza, melyeket nagyon gyakran és helytelenül szinonimaként használnak. Az ellenőrzés általában megelőzi az értékelést, annak szükséges, de nem elégséges előfeltétele. Az ellenőrzés az értékelés részművelete, egyik aktusa csupán. Az ellenőrzés során folyamatosan információt gyűjtünk a gyermekről, személyiségük, ismereteik, tudásuk fejlődéséről, ezáltal információhoz juthatunk a nevelés–oktatás folyamatának további tervezéséhez. Azonban nem mindegy, hogy milyen módot választunk.

Az ellenőrzés hagyományos módszerei

Általános módszerek

1. Megfigyelés

- kötetlen
- strukturált

A pedagógiai folyamat közvetlen észlelése, mely során törekedni kell a céltudatosságra, tervszerűsége, az objektivitásra.

2. Szóbeli ellenőrzés

Szóbeli feleltetés, felelet

- reprodukív (felidézés, emlékezet)
- produktív (képzelet, gondolkodás)

Tanári kérdésre adott tanulói válaszok, mely általában tankönyvi leckére épül. Az extrovertált személyiségű tanulóknak könnyebb, az introvertált személyiségűeknek nehezebb. Alapvető elvárások: konkrét, világos tanári kérdés, ezt követő rövid felkészülési idő, alkalmazkodják a tanuló tanulási stratégiájához; reális, hiteles és személyre szabott értékelés.

Beszámoló

Hosszabb, összefüggő szóbeli megnyilvánulás valamilyen körülhatárolt, kisebb témáról. A felsőoktatásban, illetve az esti iskolákban olyan vizsgajellegű értékelési aktus, amelyben egy nagyobb tananyagrészeről számolnak be.

Kiselőadás

A tanulók által készített és elmondott referátum. Az előadó résztémát dolgoz fel, melyet a tanár alapos előkészítő munkája, a diák kutatómunkája előz meg.

3. Írásbeli ellenőrzés

Dolgozat

Valamely tantárgy anyagából a tanuló által kötelezően megírt feladat. A dolgozat és a tantárgy jellege befolyásolja a feladat jellegét. Fajtái:

- röpdolgozat
- esszé dolgozat
- házi dolgozat
- témazáró dolgozat
- érettségi, zárthelyi dolgozat

Feladatlap

Az értékelést szolgáló feladatlap szerkesztésének megkezdése előtt tudatosítani kell, hogy milyen tudáselemek ellenőrzését kívánjuk elvégezni. Ennek alapján történik meg a feladatszerkesztés, a feladatok kiválasztása. A tudásszintmérés mellett a 70-es évektől megjelennek az ismeretszerzést, -rendszerezést, ismétlést célzó feladatlapok. Fajtái:

- Feleletalkotós feladat: nyílt feladatok, esszé
- Feleletválasztós feladat: zárt feladatok

Tantárgytesztek

A tantárgyi tudás, tanulási teljesítmény objektív értékelésének standard eszköze. Itt már nem csupán ellenőrzésről, hanem mérésről beszélhetünk.

Speciális módszerek

1. Mozgásos feladatban nyújtott teljesítmények ellenőrzése

Testnevelésben alkalmazott módszer.

2. Alkotások (festmény, szobrok, kézműves tárgyak, stb.) elemzése

Vizuális nevelésben alkalmazott módszer.

3. Sajátos szakmai feladatok teljesítésének ellenőrzése

Szakképzésben alkalmazott módszer.

Alternatív módszerek

Napjainkban a hagyományos ellenőrzési módszerek mellett megjelentek az úgynevezett alternatív ellenőrzési módszerek:

1. Projektek, esettanulmányok: Olyan gyakorlati problémák megoldására irányuló komplex feladatok, melyeket a tanulók önállóan vagy kooperációban oldanak meg.

2. Portfólió: A tanuló munkáiból összeállított célirányos gyűjtemény, amely bemutatja készítőjének erőfeszítéseit, fejlődését és eredményeit egy vagy több területen. A portfólió készülhet a tanulás elősegítése érdekében, illetve értékelési célból. A portfólióba elhelyezett anyagokat a pedagógus előre meghatározott szempont alapján értékeli, ennek alapján a diák el tudja dönteni, hogy milyen munkákat rakjon be a gyűjteménybe.

Mind a projektek, esettanulmányok, mind a portfólió készítése során kiemelt szerepet kap az önellenőrzés, önértékelés, a csoporton belüli, társak ellenőrzése, értékelése.

Önellenőrzés, önértékelés

Válasz az esetfelvetésre:

Az igazgatói ujjnak nem tulajdoníthatunk semmiféle bűvös hatást. Azt mondhatjuk tehát, hogy a tanuló nem a helyesírást nem tudta, hanem az önellenőrzés-önértékelés képességének nem volt a birtokában.

A tanári önértékelés nem helyettesítheti a tanuló önértékelését! Fontos, hogy már 1. osztálytól kezdve helyt adjunk az önértékelésnek. Fontos kialakítani a tanulóban, hogy saját érdeke a helyes önellenőrzés és önértékelés megtanulása. Ahhoz, hogy az iskolában a gyerekek ne essenek a fent említett történet tanulójának a hibájába, fontos, hogy megtanítsuk és gyakoroltassuk velük az elemenkénti értékelést.

Az önértékelés az ember kritikai megítélése és minősítése önmagáról, képességeiről, tevékenységéről, magatartásáról. A folyamatos önmegfigyelésen és önellenőrzésen alapuló önértékelés lehetővé teszi az egészséges, személyiségre jellemző önismeret és önbizalom kialakulását, az önirányítás képességének fejlődését.

Az önértékelés alakulását meghatározó tényezők

Az alábbi tényezők alakítják a gyermek önértékelését, identitását, személyi biztonságának kialakulását.

az egyén környezetének visszajelzései

- szülők- az elsődleges visszajelzést a szülőktől kapja a gyerek, fontos megjegyezni, hogy a tekintélyelvű szülői nevelés önértékelési zavart okozhat.
- társak- a gyerekek azt is meg kell tanulni, hogy társai mit gondolnak róla
- tanárok- nagyon fontosak a tanárok visszajelzései, értékítéletei, hiszen a gyerek azonosul velük és befolyásolják saját önértékelését (pl: elvárásait magával szemben)

az egyén tapasztalatai

- az egyén siker és kudarcélményei
- a jutalmazás, büntetés módjai
- csoportbeli elfogadottság mértéke

Önértékelési zavarok következményei

Az alacsony önértékelésű gyerek könnyen célponttá válhat, befolyásolható, hajlamosabb az erkölcstelen tetteket elkövetni, kegyetlenkedni. Önértékelési zavarral küzdő gyerek teljesítménye gyenge, elhárító mechanizmusai vannak, szorong. Az önértékelési zavarok következményeként iskolai kudarcok lépnek fel.

Egészséges önértékelés

A reális önértékelésű gyerek teljesítménye jó, kevésbé szorongó, csoportjában kiemelkedő helyet foglal el, kevésbé befolyásolható. Fontos feladatuk a szülőknek és a pedagógusoknak, hogy a helyes önértékelést erősítsék meg a gyerekekben.

III. A PEDAGÓGIAI ASSZISZTENS SZEREPE AZ ÖNKISZOLGÁLÓ TEVÉKENYSÉGEK ELLENŐRZÉSÉBEN, ÖNKISZOLGÁLÓ TEVÉKENYSÉGEK SZABÁLYOZÁSA: HACCP

A pedagógiai asszisztens

Az iskolai és a kollégiumi élet családiasságát, otthonosságát az ott dolgozók együttesen biztosítják. A pedagógiai asszisztens különösen fontos szerepet tölt be a rábízott gyermekek életében. Feladatuk kiterjed (het) a nevelési-oktatási folyamat minden szegmensére valamint a gondozási teendők egészére. Sokrétű feladat ez; sokoldalú embert kíván. A pedagógiai asszisztensnek a gyerekekkel együtt töltött minden ideje pedagógiaiilag átgondolt és a pedagógussal egybehangolt kell hogy legyen. Az együttműködés feltételezi:

- a nevelési feladatok gondos szétosztását
- az egységes nevelőhatások biztosítását
- rendszeres konzultációt
- folyamatos tájékoztatást.

3. ábra. Pedagógiai asszisztens az ebédnél

A pedagógiai asszisztens gondozási feladatai közben (környezetgondozás, személyi gondozás) közvetlen kapcsolatba kerül a gyerekekkel. Minden szava, mozdulata minta, modell a gyerekeknek. A szabadidő jó megszervezésével, színes, változatos tevékenység pozitív fő részese annak, hogy a gyermekek pozitív érzéseket éljenek át, sikerélményhez jussanak. Tevékenysége eredményeként rögződnek a gyerekekben a helyes szokások, alakulnak a készségek, fejlődik szomatikus, pszichikus életük egyaránt. Különös gonddal foglalkozik a támaszra, szeretetre, melegségre leginkább rászoruló problematikus gyerekekkel.

A pedagógiai asszisztens kívánatos személyiségjegyei (szakmai kívánalmak):

- pedagógiai, pszichológiai felkészültség ((általános műveltség)
- pedagógiai affinitás (gyermekszeretet)
- empátia
- szociális érzékenység, kommunikációs képesség
- felelősségérzet
- szép, helyes magyar beszéd
- utánpótlásra alkalmas viselkedésmódot
- fizikai állóképesség
- hitelesség
- kötelességtudat (a pedagógus etika alapja)
- türelem, tolerancia
- rugalmasság
- személyes kapcsolat
- humánus
- a gyermeki személyiség tisztelete
- sokoldalúság (humorérzék)
- hivatásszeretet.

HACCP

A gondozási feladatok egyik összetevője az étkezések körüli teendők ellátása. Ez a munka nemcsak nagy odafigyelést és tiszta, gondos munkavégzést jelent. A higiéniai szabályozás nemzetközi szabályozása, a HACCP alapismereteivel a pedagógiai asszisztensnek is tisztában kell lennie.

A HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points) magyarul annyit jelent: veszélyelemzés és kritikus ellenőrzési pontok. A rendszer nevéből látszik, hogy első lépésben a folyamatok átgondolásáról és azok rögzítéséről, illetve ezen folyamatok állandó ellenőrzéséről van szó.

- Fel kell mérni, hogy a tevékenység során az élelmiszerbe milyen egészségre ártalmas anyagok kerülhetnek be.
- Mi történik a technológia során ezekkel az egészségre ártalmas anyagokkal (megszűnik a veszély vagy nem, esetleg fokozódik)
- Milyen intézkedéseket kell tenni annak érdekében, hogy az egészségre ártalmas anyag az élelmiszerbe ne kerüljön be vagy, ha bekerült, a technológia során ez ártalmatlan mértékűre csökkenjen, vagy megszűnjön.
- Milyen saját belső ellenőrzéseket kell bevezetni a fentiek érdekében

Az egészségre ártalmas anyagokat (veszélyeket) három csoportra oszthatjuk:

- 1. Biológiai jellegűek: baktériumok, vírusok, egyéb egysejtűek, élősködők, bélférgek petéi
- 2. Kémiai jellegűek: egészségre ártalmas vegyi anyagok
- 3. Fizikai jellegűek: idegen anyagok, melyek sérülést vagy undort okozhatnak

A dolgozóknak ismerniük kell a veszély(ek) fogalmát, a veszélyforrásokat, és a megelőzésük, kiküszöbölésük módját. A HACCP tehát arról szól, hogy a fenti veszélyeket felismerjük, kiküszöböljük, vagy ha „baj már megtörtént” (például: beleesett a gyűrű az ételbe) akkor tudjuk, hogy milyen lehetőségeink vannak a probléma orvoslására.

A HACCP megköveteli a következőket:

- Alapvető élelmiszer-higiéniái, technológiai ismereteket
- A tevékenység és a készített, értékesített élelmiszerek ismeretét
- A hatályos jogszabályban megfogalmazott követelmények betartását
- Az üzemeléssel kapcsolatos általános szabályozások (például: takarítási-fertőtlenítési útmutató) elkészítését

A HACCP rendszer kialakításának lépései

1. Általános élelmiszer-higiéniái szabályok bevezetése és betartása

- Rovar és rágcsáló elleni védekezés
- Takarítás, fertőtlenítés, mosogatás szabályozása
- Személyi higiéniai szabályozás
- A dolgozók élelmiszer-higiéniái oktatása, ismeretei
- Hulladékgyűjtés, kezelés szabályozása
- Vegyi anyag tárolás és felhasználás szabályozása stb...

2. Gyártmánylap elkészítése az alábbi pontok szerint

- Az étel megnevezése
- Összetétele
- Technológiai leírása
- Speciális jellemzői (Például: tejérzékenyek fogyaszthatják)
- Veszélyei

A gyártmánylapokat minden dolgozónak ismernie kell, hogy a fogyasztónak meg tudja adni a szükséges felvilágosítást az étellel kapcsolatban, ami étel allergia esetén kiemelten fontos.

3. Az ételkészítési folyamat kontrollja

- Érdemes egy folyamatábrába lerajzolni az ételkészítés és értékesítés folyamatát a beszerzéstől egészen a tálalásig. A rétes esetében a következő folyamatokkal kell számolni: áruátvétel – fagyasztás – sütés – szeletelés – melegen tartás – kiszolgálás
- A folyamat minden egyes állomását meg kell vizsgálni abból a szempontból, hogy az egyes lépések közben, alatt milyen az egészségre káros anyagok kerülhetnek a rétesbe
- Át kell gondolni, hogy milyen intézkedések szükségesek a feltárt, szóba jöhető veszélyek megelőzésére, kiküszöbölésére
- Meg kell határozni azokat a kritikus ellenőrzési pontokat, amivel el lehet kerülni a veszélyeket. A leggyakoribb kritikus pontok: Hűtött tárolás (hőmérséklet), az ételek hőkezelése (sütés hőmérséklete), az elkészült étel tárolása a fogyasztásig (hőmérséklet – időtartam)
- Rendszeres ellenőrzés megvalósítása a kritikus pontokon, és az ellenőrzések nyomon követhetővé tétele. Léteznek ilyen célra rendszeresített formanyomtatványok, táblázatok
- Terv készítése arra az esetre, ha a belső ellenőrzés valamilyen hiányosságot tár fel. (Mit tegyen, vagy kit értesítsen a dolgozó.)

4. A kiegészítő tevékenységek elemzése és szabályozása

Az előzőekhez hasonlóan pontról pontra végig kell gondolni, hogy hol kerülhet egészségre káros anyag az ételmezserbe. A következő kritikus pontokra érdemes odafigyelni:

- Takarítás, fertőtlenítés, mosogatás
- Rovar és rágcsálóirtás
- Vegyi anyagok tárolása és használatuk
- Karbantartás
- Személyi higiénia
- Hulladékgyűjtés, -kezelés

5. Dokumentálás, adminisztráció

A HACCP előírások szerint a kritikus pontok ellenőrzését és azok megfelelőségét dokumentálni kell. Erre a célra léteznek HACCP nyomtatványok, minták. Amit mindenképpen dokumentálni kell:

- A folyamatos, illetve időszakos belső higiéniai ellenőrzések rendjét
- A munkahelyek és az eszközök tisztaságának ellenőrzését
- A felhasználásra kerülő anyagok megfelelőségének ellenőrzését
- A műszaki-higiéniai jellemzők megtartásának ellenőrzését
- A fenti ellenőrzésekkel megbízott személyek feladatait és hatáskörét
- A fenti ellenőrzések során tapasztalt higiéniai és műszaki higiéniai hiányosságokat, valamint az azok megszüntetésére irányuló intézkedéseket a felelősök és a határidők feltüntetésével jegyzőkönyvbe foglalva, melyet 2 évig meg kell őrizni.

6. A HACCP rendszert, ha a folyamatokban változás történik azonnal, de legalább kétfévente felül kell vizsgálni.

7. Felkészülés a hatósági ellenőrzésre

Az ellenőrzés során fel kell tudni mutatni a következőket:

- A külön rendeletek szerint is szükséges általános szabályozásokat (pl. takarítási-fertőtlenítési útmutató, rovar-rágcsálóirtással, hulladékkezeléssel kapcsolatos szabályozások, vagy szerződések, stb.)
- A külön jogszabály szerint is szükséges gyártmánylapokat, melyek egyúttal megfelelnek a HACCP rendszer szerint kért termékleírásnak
- A lehetséges veszélyforrások elemzését az ételkészítés, értékesítés minden szakaszára és azon lépések, pontok meghatározását, ahol a fenti veszélyforrások előfordulhatnak (folyamatábra, veszélyelemzés)
- A kritikusnak ítélt lépések, pontok felsorolását
- A kritikus pontokon szükséges és lehetséges ellenőrzéseket és intézkedéseket (szabályozás)
- A dokumentálás adminisztráció pontban említett követelményeknek megfelelő dokumentumokat
- Az előírt higiéniai oktatások (pl. minimumtanfolyam) igazolását.

Az itt felsorolt pontoknak megfelelően kell elkészítenünk a saját HACCP kézikönyvünket. Emellett kérhetik az ellenőrzésekhez használt eszközök, műszerek bemutatását, és annak igazolását, hogy az ellenőrzések ténylegesen megtörténtek (dokumentáció).

Nem szükséges HACCP mintát, vagy nyomtatványt használni, viszont egyszerűbb. Elfogadható egy egyszerű füzetben kézírással vezetett dokumentáció is (folyamatábra, veszélyelemzés stb.).²

² http://www.retesnagyker.hu/Mi_a_HACCP/tabid/63/Default.aspx (2010. július 22.)

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

A szakmai ismerettartalom elsajátítását követően játsszák el az osztályban az alábbi szituációs játékokat! Több felvetés, megközelítés, megoldás is lehetséges...

1. feladat

Játsszanak el munkára nevelést:

- Családban
- Óvodában
- Iskolában!

2. feladat

Válasszanak ki a pedagógiai asszisztens kívánatos személyiségjegyei közül 5-öt, és cselekvésbe ágyazottan játsszák el!

3. feladat

Játsszanak el egy hatósági ellenőrzést a HACCP rendszer vizsgálatára. Hogyan készülnek fel erre?

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Igaz vagy hamis? Döntse el, hogy az állítások közül melyik igaz a munkára irányítás elveire!

- Kerülni kell az üres, formális tevékenykedtetést. _____
- Mindig cél nélküli munkával gyakoroltassunk. _____
- A munkavégzés állandóságát és folyamatosságát biztosítani kell. _____
- A gyermek képességeinek megfelelő feladatot kapjon. _____
- A munka csak alkalmoszerű legyen. _____
- A gyermek olyan feladatot kapjon, ami meghaladja képességeit, mert így kihívás számára a munka. _____
- A munkát ne értékeljük. _____
- A munkát azonnal értékelni kell. _____

2. feladat

Mutassa be, hogyan szervezné, irányítaná egy óvoda és egy kisiskola gyermekek munkáját!

A GYERMEKEK ÖNKISZOLGÁLÓ TEVÉKENYSÉGE, A FELELŐSI RENDSZER, ÖNKISZOLGÁLÓ TEVÉKENYSÉGEK ELLENŐRZÉSE

- J, A pedagógiai folyamat közvetlen észlelése
- K, Tanári kérdésre adott tanulói válaszok, mely általában tankönyvi leckére épül.
- L, törekedni kell a céltudatosságra, tervszerűsége, az objektivitásra.

4. feladat

Jellemezzen egy egészséges önértékelésű és egy önértékelési zavarral küzdő gyermeket!

MUNKANYAG

5. feladat

Válasszon ki 5-öt a pedagógiai asszisztens kívánatos személyiségjegyeiből! Indokolja meg konkrét szituációkkal, hogyan érvényesülhetnek ezek!

6. feladat

Sorolja fel az egészségre ártalmas anyagokat! Írjon mindegyikhez példát is!

<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

7. feladat

Tegye helyes sorrendbe a HACCP rendszer kialakításának lépéseit! Írjon mindegyikhez 3-3 példát is!

- Gyártmánylap elkészítése
- Dokumentálás, adminisztráció
- A HACCP rendszert, ha a folyamatokban változás történik azonnal, de legalább kétfévente felül kell vizsgálni
- Általános élelmiszer-higiéniiai szabályok bevezetése és betartása
- Az ételkészítési folyamat kontrollja
- Felkészülés a hatósági ellenőrzésre
- A kiegészítő tevékenységek elemzése és szabályozása

MUNKANYAG

MEGOLDÁSOK

1. feladat

igaz, hamis, igaz, igaz, hamis, hamis, hamis

2. feladat

Példa egy lehetséges megoldásra:

Óvodás gyermek

Feltételek biztosítása: Keresek egy munkaalkalmat ⇒ 3-4 évesek az udvari játékszereket a játék után helyére teszik, pl. labda, roller, homokozó játék. A labdát és a homokozó szereket kosárban tárolják, a rollert pedig a kerékpártárolóba helyezik. Eszköz biztosítása: kosár. Feladat: tegyék a helyükre az eszközöket a tárolóba. Részfeladatok kijelölése a gyerekek ismeretében, személyre szólóan.

1. feladat: A homokozó eszközök megtisztítása. Ha nem ismerik a munkafogást, akkor bemutatom: ki kell rázni belőle a homokot, le kell törölni, stb. 2-3 gyerek kell hozzá. 1-2 gyerek feladata: összerendezésük, kosárba helyezésük. Újabb 2 gyerek feladata, hogy a kosarat elvigye a tárolóba. A gyerekek önállóan végzik a feladatukat. Én ellenőrzök, felügyelek. Felhívom a figyelmüket, ha hiányosságot tapasztalok. Ha szükséges, segítséget nyújtok.

2. feladat: A labdák kosárba helyezése az összegyűjtés, lemosás után. Szükség esetén segíték (le mosás).

3. feladat: Ahány rollert vittek ki, annyi gyerekek van feladata. Ha a kereke sáros, le kell takarítani. Szükség esetén segítséget nyújtok.

Minden gyermek (páros, csoport) munkavégzését értékelem. Konkrétumokat mondok az értékelés során: pl. *"alaposan kitörölgettétek"*, *"gyorsan összeszedtétek"* stb.

Iskolás gyermek

Felelősi rendszer – a hetes. A hetes feladatainak megfogalmazása = munkaalkalom. Ennek a megértetése: biztosítja a tanítás feltételeit: szellőztet, táblát töröl, krétát hoz vagy bekészíti. A táblát először száraz szivaccsal törli le, majd nedvességgel lemossa. Segít az eszközök előkészítésében, kiosztásában, ügyel a környezet rendjének megőrzésére. Szünetben a tanteremben tartózkodik. Kezdetben felügyelet és állandó ellenőrzés szükséges. A későbbiek folyamán az ellenőrzés közvetlen formája ritkulhat, a hetesek munkáját hétvégén értékelni kell. Ez ebben az életkorban kiegészülhet a gyerekek önértékelésével – támpontokat kell hozzá adni. Ki kell jelölni a következő hét felelőseit is. A gyerekeknek akkor van idejük átgondolni kötelezettségükkel járó teendőket. Van idejük a kötelességérzet, feladattudat és a munkaszervezés átérzésére. Célszerű névsor szerint szervezni vagy ülésrend is lehet a szervezés alapja. Esetleg jelzése is lehet a hetesnek, pl. valamilyen kitűző stb.

3. feladat

Megfigyelés	Szóbeli ellenőrzés	Írásbeli ellenőrzés
C, J, L	A, B, D, F, G, K	E, H

4. feladat

Egészséges önértékelés

A reális önértékelésű gyerek teljesítménye jó, kevésbé szorongó, csoportjában kiemelkedő helyet foglal el, kevésbé befolyásolható. Fontos feladatuk a szülőknek és a pedagógusoknak, hogy a helyes önértékelést erősítsék meg a gyerekekben.

Önértékelési zavarok következményei

Az alacsony önértékelésű gyerek könnyen célponttá válhat, befolyásolható, hajlamosabb az erkölcstelen tetteket elkövetni, kegyetlenkedni. Önértékelési zavarral küzdő gyerek teljesítménye gyenge, elhárító mechanizmusai vannak, szorong. Az önértékelési zavarok következményeként iskolai kudarcok lépnek fel.

5. feladat

Példa egy lehetséges megoldásra:

A GYERMEKEK ÖNKISZOLGÁLÓ TEVÉKENYSÉGE, A FELELŐSI RENDSZER, ÖNKISZOLGÁLÓ TEVÉKENYSÉGEK ELLENŐRZÉSE

Fizikai állóképesség: Sokat kell menni a gyerekek után, játszani velük, kísérfni ők, állni mellettük, stb.

Empátia = a másik helyzetébe való beleérzési képesség. Gyakran emlékezzünk vissza arra, hogy mi is voltunk gyerekek... Minden problémahelyzetben próbáljuk meg beleérfni magunkat a gyermek helyzetébe.

Utánzásra alkalmas viselkedésmodell: A gyermekek nagy utánzók, ezért leutánozzák a felnőtt viselkedését. Ezt mindig tartsuk szem előtt, és olyan modellt adjunk, mely utánzásra alkalmas.

Türelem, tolerancia: Mivel a gyermek még nincs a felnőtt tudásának a birtokában, ezért sok mindenre nekünk kell megtanítani. Többször el kell magyarázni, megmutatni ugyanazokat a dolgokat, mire megtanulja. Ahhoz pedig sok türelem kell például, hogy huszadszorra is ugyanolyan nyugodtan mutassuk meg a cipőfűző kötését stb.

Hitelesség: Van egy mondás: *Vizet prédikál, bort iszik.* Na, ez pont a hitelesség ellentéte. A jó pedagógus, asszisztens vizet prédikál, és vizet iszik. Tehát szavainknak és cselekedeteinknek harmóniában kell lennie egymással.

6. feladat

Az egészségre ártalmas anyagokat (veszélyeket) három csoportra oszthatjuk:

- 1. Biológiai jellegűek: baktériumok, vírusok, egyéb egysejtűek, élősködők, bélféregk petéi (pl. sztafilokokkusz baktérium)
- 2. Kémiai jellegűek: egészségre ártalmas vegyi anyagok (pl. növényvédő szerek)
- 3. Fizikai jellegűek: idegen anyagok, melyek sérülést vagy undort okozhatnak (pl. üvegszilánk)

7. feladat

1. Általános ételmszer-higiérfiai szabályok bevezetése és betartása

- Rovar és rágcsáló elleni védekezés
- Takarítás, fertőtlenítés, mosogatás szabályozása
- Személyi higiéniai szabályozás

2. Gyártmánylap elkészítése

- Az étel megnevezése
- Összetétele
- Technológiai leírása

3. Az ételkészítési folyamat kontrollja

- Érdemes egy folyamatábrába lerajzolni az ételkészítés és értékesítés folyamatát a beszerzéstől egészen a tálalásig. A rétes esetében a következő folyamatokkal kell számolni: áruátvétel – fagyasztás – sütés – szeletelés – melegen tartás – kiszolgálás
- A folyamat minden egyes állomását meg kell vizsgálni abból a szempontból, hogy az egyes lépések közben, alatt milyen az egészségre káros anyagok kerülhetnek a rétesbe
- Át kell gondolni, hogy milyen intézkedések szükségesek a feltárt, szóba jöhető veszélyek megelőzésére, kiküszöbölésére

4. A kiegészítő tevékenységek elemzése és szabályozása

- Takarítás, fertőtlenítés, mosogatás
- Rovar és rágcsálóirtás
- Vegyi anyagok tárolása és használatuk

5. Dokumentálás, adminisztráció

- A folyamatos, illetve időszakos belső higiéniai ellenőrzések rendjét
- A munkahelyek és az eszközök tisztaságának ellenőrzését
- A felhasználásra kerülő anyagok megfelelőségének ellenőrzését

6. A HACCP rendszert, ha a folyamatokban változás történik azonnal, de legalább kétfévente felül kell vizsgálni

7. Felkészülés a hatósági ellenőrzésre

- A külön rendeletek szerint is szükséges általános szabályozásokat (pl. takarítási-fertőtlenítési útmutató, rovar-rágcsálóirtással, hulladékkezeléssel kapcsolatos szabályozások, vagy szerződések, stb.)
- A külön jogszabály szerint is szükséges gyártmánylapokat, melyek egyúttal megfelelnek a HACCP rendszer szerint kért termékleírásnak
- A lehetséges veszélyforrások elemzését az ételkészítés, értékesítés minden szakaszára és azon lépések, pontok meghatározását, ahol a fenti veszélyforrások előfordulhatnak (folyamatábra, veszélyelemzés)

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

Demeter Katalin: Az önértékelés fejlesztése. A Tanító, 1994.10. 8. o.

Kamuti Lajosné: Nevelőotthoni nevelési és gondozási ismeretek. Országos Pedagógiai Intézet, 1984.

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:sKqGCrkz9sYJ:www.ctif.hu/nevtudtsz/segedletek/franciska/egyeni4.ppt+nevel%C3%A9s+ellen%C5%91rz%C3%A9s+%C3%A9rt%C3%A9kel%C3%A9s&cd=2&hl=hu&ct=clnk&gl=hu> (2010. július 27.)

http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:k8HTvVfsyOoJ:www.banki.hu/~tkt/segedanyagok/altalanos-pedagogia/nevtan.pdf+nevel%C3%A9s+ellen%C5%91rz%C3%A9s+%C3%A9rt%C3%A9kel%C3%A9s&hl=hu&gl=hu&pid=bl&srcid=ADGEESgLPswLRgypwOATc9TJpUGbmd2F6CUB0EIV9wYt6uWMx_7Jsst18RTHHa5IOskobanVBmA0ExTFQOxW3654V_-7eMgSs2ek-zZEjzVhwzIMxXkPzBtAmmKmuHHmKLu-Q3gMFODf&sig=AHIEtbQTBD8GIQmT5SigDiD-IEFbHfzY0w (2010. július 27.)

http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:GtCmmf3H2pYJ:petersoft.hu/mernoktanari/nevelesmelet/00220001.pdf+ellen%C5%91rz%C3%A9s+%C3%A9rt%C3%A9kel%C3%A9s+a+nevel%C3%A9s+folymat%C3%A1ban&hl=hu&gl=hu&pid=bl&srcid=ADGEESg8dAVYys3FSFo7HwhYwfSKNUAa_j5vWAJrB_7GvRNM9xyheYP611nkq2rdUBq5asd94bdQilYVNznXSL-e_uQ_5mGUzN3P4cJUxDRsSiGwpj56f4RXVeF-G9oWD1eLSmwtORsh&sig=AHIEtbRZdMzWQX4ejOvL01SoYm-3w9_1MA (2010. július 27.)

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:yaa0WbSnSeYJ:szigbp.hu/~sztzs/pedszakv/szigorlat/tavalyi/11_t%C3%A9tel.doc+ellen%C5%91rz%C3%A9s+%C3%A9rt%C3%A9kel%C3%A9s+a+nevel%C3%A9s+folymat%C3%A1ban&cd=6&hl=hu&ct=clnk&gl=hu (2010. július 27.)

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:8Uu3NvwmwWsj:edutech.elte.hu/multiped/ped_11/ped_11.doc+ellen%C5%91rz%C3%A9s+%C3%A9rt%C3%A9kel%C3%A9s+a+nevel%C3%A9s+folymat%C3%A1ban&cd=8&hl=hu&ct=clnk&gl=hu (2010. július 27.)

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:n2n02wZKwcMJ:www.freeweb.hu/hchusi/pedagogia-mentosoknek.doc+ellen%C5%91rz%C3%A9s+%C3%A9rt%C3%A9kel%C3%A9s+a+nevel%C3%A9s+folymat%C3%A1ban&cd=14&hl=hu&ct=clnk&gl=hu> (2010. július 27.)

<http://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%96n%C3%A9rt%C3%A9kel%C3%A9s> (2010. július 28.)

http://www.retesnagyker.hu/Mi_a_HACCP/tabid/63/Default.aspx (2010. július 22.)

AJÁNLOTT IRODALOM

Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes: Gyermeklélektan. Budapest, 1978.

<http://kerikata.hu/publikaciok/text/ezerszin/ezersz05.htm> (2010. augusztus 2.)

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Anz0Y_BlxWAJ:goliat.eik.bme.hu/~emese/gtk-mo/nevelestan/neveleselmelet.rtf+munk%C3%A1ra+nevel%C3%A9s&cd=7&hl=hu&ct=clnk&gl=hu (2010. augusztus 2.)

<http://www.haccp.hu/> (2010. augusztus 2.)

<http://haccp.lap.hu/> (2010. augusztus 2.)

MUNKANYAG

A(z) 1283-06 modul 008-as szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
54 140 01 0000 00 00	Gyógypedagógiai asszisztens
52 140 01 0000 00 00	Pedagógiai asszisztens

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:
20 óra

MUNKANYAG

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1-2008-0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210-1065, Fax: (1) 210-1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató